

Valtio valtiossa ja virkamiehet saarnastuolissa: kirkkoturva julkisessa keskustelussa vuosina 2007–2010 ja 2015–2018

Artikkelin kuvat © Ville Ranta, julkaistu tekijän luvalla

TALVIKKI AHONEN

ABSTRAKTI Artikkeliki käsittelee yhteiskunnan uskonnollisen ja poliittisen sfarin valistsa suhdetta kirkkoturvatoimintaa käsittelevien media-aineiston kautta. Kirkkoturva on käytäntö, jossa kristillinen seurakunta ottaa suojiinsa Suomessa karkotusuhan alla olevan maahanmuuttajan. Tutkimuksen aineistot on kerätty kahtena ajanjaksona. Niiden välille syntyy vertaileva asetelma, joka tuo esille ajanjaksojen yhteiskunnalliset kontekstit ja mahdolliset yhteiskunnalliset muutokset kirkkojen roolissa ja asemassa. Aineisto on analysoitu argumentaatioanalyysin keinoin. Aineistoissa on havaittavissa erilaisia argumentaatioluokkia, joilla kirkkoturvatoimintaa on julkisessa keskustelussa puolustettu ja vastustettu. Eritellyt argumentaatioluokat ovat auktoriteettien välisiin suhteisiin, lakiin ja moraaliiin, turvallisuuteen sekä uskontoon liittyvät argumentit. Artikkeliki tarkastelee kirkkoturva-argumentaation kautta piirtyvaa kuvaa kirkoista yhteiskunnallisina toimijoina, kirkkoturvatoimijoiden valistsa suhteista sekä median suhtautumista kirkollisiin toimijoihin kirkkoturvakysymyksessä. Tutkimuksen tulosten mukaan kirkot ovat aktiivisia yhteiskunnallisia vaikuttajia, jotka osallistuvat politiikkaan muun muassa mielipidevaikuttamisen, suoran toiminnan, mielenosoitusten ja suoraisten lakimuutosehdotusten kautta. Suhtautuminen kirkkojen yhteiskunnalliseen tyhon vaihtelee huomattavasti esimerkiksi yhteiskunnallisesta kontekstista ja hallituksen kokoonpanosta riippuen. Kirkoilla on edelleen suomalaisessa yhteiskunnassa erityisasema, jota samanaikaisesti sekä kunnioitetaan että kritisoidaan. Nykyaikana kirkkojen auktoriteettiasema vaikuttaa perustuvan kuitenkin enemminkin historiallis-kulttuurisille kuin suoraanaisesti uskonnollisille arvoille.

JOHDANTO

Kirkkoturva on kristillisten kirkkojen soveltama käytäntö, jolla pyritään estämään tavallisesti kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneen turvapaikanhakijan karkotus maasta. Toimintatavalla pyritään saamaan kielteisen päätöksen saaneen tilanteeseen aikalisä, ja sitä kautta lopulta laillistamaan turvaa hakevan oleskelu maassa. Toiminnan taustalla on epäily virheistä tai puutteista turvapaikkaprosessissa, tai seurakunnan työntekijöiden näkemys epäinhimillisestä tai -oikeudenmukaisesta maastapoistamispäätöksestä. Kirkkoturvatyö on osa kirkkojen kotimaassa tekemää kansainvälistä diakoniatyötä (ks. Ikonen 2015), ja se perustuu Suomen Ekumeenisen Neuvoston (2007) ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon (2015) antamille ohjeistuksille kirkkoturvan periaatteista. Ilmiönä ja käytäntönä kirkkoturva on yhteiskunnallisesti jännitteinen: se implisiittisesti tai eksplisiittisesti kritisoi valtion harjoittamaa turvapaikkapolitiikkaa tai sitä implementoivan Maahanmuuttoviraston toimintaa. Uskonnollisen yhteisön harjoittamana toimintana se myös tuo uskonnolliset arvot ja normit yhteiskunnan poliittisen sfäärin piiriin (Bretherton 2010; Joppke 2015). Tarkastelen tässä artikkelissa julkisessa keskustelussa¹ esiintyvää kirkkoturvaan liittyvää argumentaatiota, joka tuo esille kyseiset jännitteet. Artikkelini on osa suomalaista kirkkoturvatoimintaa käsittelevää yhteiskuntapolitiikan alaan sijoittuvaa väitöstutkimusta.

Kirkkoturvatoiminta Suomessa käynnistyi 1990-luvun alkupuolella ruotsinkielisten vapaa-kirkollisten seurakuntien piirissä, mistä se hiljalleen levisi muihin kirkkokuntiin ja eri puolille maata. Toiminnalla oli mallinsa kansainvälisissä kirkkoturvaliikkeissä, etenkin saksalaisessa *Asyl in Der Kirche* -toiminnassa. Vuodesta 2007 alkaen suomalainen kirkkoturvatoiminta alkoi saada institutionalisoidumman muodon Suomen Ekumeenisen Neuvoston julkaistua Kirkko turvapaikkana -oppaan², joka antoi suuntaviivoja kirkkoturvan antamisesta (Ahonen 2018a). Sekä itse kirkkoturva-oppaan julkaisu että sitä välittömästi seuranneet muutamat kirkkoturvatilanteet saivat aikaan pieniä mediakohuja, joissa käytiin läpi kirkkoturvan oikeutusta sekä ylipäätään yhteiskunnallisten instituutioiden ja auktoriteettien välisiä valta-asetelmia. Vuoden 2010 jälkeen kirkkoturva on noussut uudelleen julkiseen keskusteluun niin sanotun turvapaikkakriisin kärjistyttyä vuonna 2015. Tuolloin erityisesti luterilaiset seurakunnat ryhtyivät valmistautumaan siihen, että kielteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat tulevat hakemaan apua ja turvaa kirkoista. Niin evankelis-luterilaisen kirkon piispat ja papisto kuin seurakuntalaisetkin ottivat useasti mediassa kantaa maahanmuuttajien tukemiseen, paperittomien tilanteeseen ja kirkkoturvatoimintaan. Nämä kannanotot ovat herättäneet kirkkojen sisä- ja ulkopuolella vastareaktioita kirkon toiminnan puolesta ja vastaan.

AINEISTO JA MENETELMÄ

Tutkimuksen aineisto koostuu kahdelta eri ajanjaksolta (2007–2010 ja 2015–2017) kerätystä media-aineistosta. Ensimmäisen ajanjakson (2007–2010) aineiston (N=186) olen koonnut Suomen Ekumeenisen Neuvoston arkistosta. Myöhemmän ajanjakson (2015–2017) aineisto (N=58) on suoraan mediasta keräämäni. Aineistossa esiintyvät mediatyypit ovat paikallismediat, valtakunnanmediat, sosiaaliset mediat, YLE, kristilliset mediat, puoluepoliittiset mediat,

blogit, tabloidlehdistö sekä valemediat³. Näistä viimeiseen lukeutuu ainoastaan *MV-lehti*. Aineisto on keskenään hyvin heterogeeninen. Niin sanotuissa perinteisissä medioissa aineistossa ääneen pääsevät ensisijaisesti henkilöt, joilla on korkea yhteiskunnallinen profiili tai status (esimerkiksi puoluejohtajat, piispat, virastojen johtajat ja ministerit). Jotta aineiston moniäänisyys ei muuttuisi kakofoniaksi, olen rajannut sosiaalisen median aineiston koskettamaan ainoastaan vastaavalla yhteiskunnallisella profiililla olevia tekstejä (esimerkiksi valtakunnallisen tason poliitikkojen julkiset Facebook-päivitykset). Aineistot koostuvat erilaisista juttutyypeistä: henkilöhaastatteluista, uutisjutuista, kolumneista, mielipidekirjoituksista ja pääkirjoituksista. Kahden aikajakson media-aineistot poikkeavat toisistaan siten, että vuosina 2007–2010 kirkkoturvasta uutisoitiin enemmän henkilöhaastatteluiden kautta, kun taas myöhempänä ajanjaksona uutisjuttujen suhteellinen lukumäärä oli suurempi.

Luokittelin aineiston neljään argumenttikategoriaan, jotka ovat turvallisuuteen, auktoriteettien välisiin valtasuhteisiin, lakiin sekä uskontoon liittyvät argumentit. Argumenttikategoriat ovat muodostuneet siten, että olen ryhmitellyt aineistossa esiintyvät argumentit ja sitten abstrahoinut niistä neljä edellä esitettyä ryhmää. Huomionarvoista on, että argumentaatioluokat ovat limittäisiä, jolloin esimerkiksi turvallisuuteen liittyvä argumentaatio voi kytkeytyä uskontoon liittyvään argumentaatioon. Tämän artikkelin tehtävä on 1) tarkastella kirkkoturvauutisoinnissa mukana olevien toimijoiden välisiä jännitteitä, 2) selvittää median suhtautumista kirkollisiin toimijoihin kirkkoturvakysymyksessä sekä 3) pohtia kirkkojen erityistä luonnetta yhteiskunnallisina toimijoina. Nämä kysymykset nivoutuvat aineistossa ja tekstissä tiiviisti toisiinsa, ja palaan niihin uudelleen systemaattisemmin yhteenveto-luvussa.

Kaksi tarkasteluajanjaksoa ovat määrittäneet aineiston saatavuuden perusteella. Johdantokappaleessa kuvatun kirkkoturvan mediarepresentaation mukaisesti kirkkoturvaa käsittelevä uutisointi on sporadista: ennen vuotta 2007 kirkkoturvasta on vain muutama hajanainen uutinen, mutta toukokuusta 2007 aina vuoteen 2010 kirkkoturva on vahvasti ja säännöllisin väliajoin mediassa esillä. Ensimmäisellä tarkastellulla ajanjaksolla kirkkoturvaa käsiteltiin erityisesti neljän yksittäisen kirkkoturvatapauksen kautta. Näistä näkyvin oli Iranin kurdin Naze Aghain tapaus vuosina 2007–2008, jonka rinnalla uutisoitiin myös nigerialaisen Anna Ladon tapauksesta. Vuosina 2008–2010 uutisoinnin keskiössä oli puolestaan niin sanotut isoäitien käännyttämistapaukset eli venäläisen Irina Antonovan ja egyptiläisen Evelyn Fadayelin tilanteet. Kirkkoturvakeskustelu ja -argumentaatio suodattui siis ensimmäisenä ajanjaksona näiden yksittäistilanteiden kautta.

Vuoden 2010 jälkeen yhteiskunnallinen keskustelu kirkkoturvasta loppuu kuin leikaten, mikä näkyy aineiston tyrehtymisenä. Uudelleen kirkkoturva nousee julkiseen keskusteluun vuonna 2015, jolloin turvapaikanhakijoiden määrän kasvun myötä seurakunnat ryhtyivät uudelleen valmistautumaan kirkkoturvavyöhön. Vuosina 2015–2017 kirkkoturva nousi otsikoihin reagoitina erityisesti kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden tilanteeseen. Vaikka evankelis-luterilainen kirkko (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2015) julkaisi oman kirkkoturvaohjeistuksensa alun perin vuonna 2011⁴, se ei herättänyt julkista keskustelua ennen vuotta 2016 (mm. Ulander 2016). Vaikka aiemman tutkimukseni (Ahonen 2018a) mukaan kirkkoturvavyö Suomessa on jatkunut katkoksitta myös kahden media-aineiston aikana, se ei aiheena ylitä uutiskynnystä ellei se kytkeydy muihin yhteiskunnallisiin aiheisiin (vuoden 2015 aikana ja jälkeen turvapaikkakriisiin, paperittomien tilanteeseen sekä turvapaikanhakijoita ja kirkkoturvavyötä koskeviin lakimuutoksiin).

Aineiston analyysissä sovelsin argumentaatioanalyysia. Argumentti merkitsee keskeisintä ideaa tai periaatetta, jonka ympärille tietty puhe on rakennettu, ja joka pyrkii kohteensa vaikuttamiseen perustelemalla. Argumentaatioanalyysin tarkoitus on tarkastella väitteiden rakennetta diskursiivisessa tekstissä sekä arvioida niiden johdonmukaisuutta. Argumentti voidaan nähdä yhtäältä sekä retorisen prosessin että toisaalta kyseisen prosessin tuotteena (Liakopoulos 2000). Argumentin olemukseen kuuluu se, että se pyrkii sosiaaliseen muutokseen tai vallitsevan tilan ylläpitämiseen sekä kohdeyleisön mielipiteeseen vaikuttamiseen. On kuitenkin huomattava, että kaikki aineistossa esiintyvät argumentit eivät ole toimittajan tai muun median sisällöntuottajan omia, vaan esimerkiksi hallituksen edustajan esille tuomia argumentteja. Näin ollen esimerkiksi argumenttien muutoksesta ei voida vielä suoranaisesti päätellä mitään *median* käyttämien argumenttien muutoksesta.

Toisaalta mediaa ei voida pitää myöskään neutraalina ja objektiivisena yhteiskunnallisen keskustelun kanavana (mm. Lundby ym. 2018). Kirkkoturvauutisointi on samanaikaisesti uutisointia sekä maahanmuuttoon että uskonnollisiin aiheisiin liittyvistä kysymyksistä. Molemmat ovat voimakkaita mielipiteitä ja kannanottoja herättäviä aihepiirejä, mikä näkyy myös itse aineistossa. Media ei ole objektiivinen, yhteiskuntaa heijastava instituutio, vaan se on vastavuoroisessa suhteessa muihin instituutioihin. Mediatoimijoilla on myös erilaisia, keskenään ristiriitaisiakin intressejä. Medioiden jakaantuminen sekä uskontoaiheisessa että maahanmuuttopoliittisessa viestinnässään viestii siitä, että eri väestöosat altistuvat erilaisille uutisoinneille ja puhetoivoille. Myös saman tiedotusvälineen sisällä saatetaan uutisoida samoista ilmiöistä eri tavoin eri osastoissa (mm. Horsti 2005).

Kirkkoturvauutisointi kytkeytyy myös siihen, kuinka uskonnollisia ilmiöitä ja instituutioita käsitellään mediassa ylipäätään. Median ja uskonnon välistä suhdetta on tarkasteltu muun muassa media, uskonto ja kulttuuri -paradigman piirissä. Siinä sekularisaatiota ei ole käsitetty niinkään yksinomaan maallistumisena, vaan ennemminkin uskonnon individualisoitumisena, fragmentoitumisena ja anti-institutionalisoinnina (Sumiala-Seppänen 2005, 12–13). Media ei automaattisesti heijastele yhteiskunnan uskonnollisia maisemia. Sen sijaan uskonnon ja median suhde on monimutkainen, ja ne vaikuttavat toinen toisiinsa. Vähenevä uskonnollinen aktiivisuus Suomen evankelis-luterilaisten keskuudessa merkitsee käytännössä sitä, että yhä useammalle suomalaiselle media on keskeinen tiedonjakaja myös omasta uskonnollisesta yhteisöstä ja viiteryhmästä (Niemelä 2013, 54; ks. myös Lundby ym. 2018, 200–202). Kenties tästä syystä etenkin luterilaisen kirkon ympärillä käydyt mediakohut ovat kaikkein voimakkaimmin vaikuttaneet kirkon jäsenmääriin (Huhta 2013). Myös kirkkoturvaan liittyneet mediakohut ovat vaikuttaneet kirkosta eroamisiin ja myös kirkkoon liittymisiin (MTV Uutiset 2016). Kirkkoturvaan liittyvien teemojen käsittely mediassa muokkaa myös kirkon jäsenten käsitystä kirkon hengellisestä ja yhteiskunnallisesta roolista. Eropiikkejä voidaan pitää eräänlaisina aineiston ja menetelmän luotettavuuden mittareina; toisin sanoen mediassa käydyllä julkisella keskustelulla on vaikuttavuutta ja kykyä muokata julkista mielipidettä kirkkoturvasta ja sen oikeutuksesta.

KIRKKOTURVA-ARGUMENTAATIO

Media-aineistoista nousee esille eri tyyppisiä argumentaatioluokkia. Havaitsin aineistosta neljä argumenttikategoriaa, jotka ovat 1) auktoriteettien välisiin valtasuhteisiin, 2) lakiin ja moraaliiin, 3) turvallisuuteen sekä 4) uskontoon liittyvät argumentit. On huomattava, että argumentaatio- luokat eivät ole täysin selvärajaisia, vaan ne liittyvät läheisesti toisiinsa. Tarkastelen seuraavassa kirkkoturvakäytäntöön uutisoinnissa puolesta ja vastaan esitettyjä argumentteja. Tämän luvun alaluvut rakentuvat mainittujen argumenttikategorioiden mukaisesti.

Auktoriteetit napit vastakkain

Kirkkoturvatilanteet luovat ja tuovat esiin jännitteitä yhteiskunnan eri instituutioiden ja auktoriteettien välillä. Pohjimmiltaan kyse on siitä, mikä taho yhteiskunnassa käyttää valtaa. Kirkkoturvakäytäntöä soveltaessaan kirkot käytännössä kritisoivat tai kyseenalaistavat poliittisten toimijoiden ja maahanmuuttoviranomaisen vallankäytön oikeutusta ja perustaa. Paikallisella tasolla jännitteet syntyvät paikallispoliisin ja paikallisten seurakuntien välillä (Ahonen 2018b). Suurin osa kirkkoturvauutisoinnista käsittelee ilmiötä kuitenkin laajemmalla institutionaalisella tasolla, vaikka ilmiötä aineistossa havainnollistetaankin yksittäistapausten kautta.

Ajanjaksojen 2007–2010 ja 2015–2017 eroavaisuuksia ja kirkon erilaista asemointia mediasa selittävät etenkin poikkeavat turvapaikanhakijatilanteet sekä poliittisen ilmapiirin vaihtelu. Vuosina 2007–2010 turvapaikanhakijoiden määrä Suomessa oli suhteellisen pieni; neljän vuoden aikana Suomesta haki turvapaikkaa yhteensä 15 546 henkilöä (Euroopan muuttoliikeverkosto 2018). Vanhasen II hallituksen muodostivat tuolloin Keskusta, Kokoomus, Vihreät ja RKP. Tuolloin kirkkoturvatoiminta sai laajaa ja korkean tason poliittista kannatusta läpi puoluerajojen niin hallituksessa kuin oppositiossakin. Esimerkiksi Vihreän liiton ryhmäpuheenjohtaja Anni Sinnemäki totesi, että ”kirkko on toiminut rohkeasti, kun se on nostanut esille niitä ongelmia, joita Suomen liian tiukassa turvapaikkapolitiikassa on” (Tuomikoski 2007). Kriittisesti kirkkoturvakäytäntöön puolueiden ryhmäpuheenjohtajista suhtautui ainoastaan Perussuomalaisten Raimo Vistbacka, joka epäili kuinka kirkolla voi olla turvapaikanhakijan tilanteesta parempaa tietoa kuin viranomaisilla (emt.).

Vuosina 2015–2017 hallituspohja ja poliittinen ilmapiiri olivat huomattavan erilaisia verrattuna vuosiin 2007–2010, jolloin kirkkoturvatoiminta edellisen kerran herätti julkista keskustelua. Turvapaikanhakijoiden määrä oli huomattavasti suurempi; turvapaikkaa Suomesta haki vuosina 2015–2017 yhteensä 43 169 henkilöä (Maahanmuuttovirasto 2018). Pääministeri Juha Sipilän johdolla hallituksen muodostivat vuonna 2015 Keskusta, Kokoomus ja Perussuomalaiset, jonka sijaan vuoden 2017 puoluekokouksen jälkeisen hajoamisen jälkeen hallituksessa jatkoi puolueesta irtaantunut Sininen tulevaisuus. Perussuomalaisten linjalla oli voimakas vaikutus syksyn 2015 hallituksen turvapaikkapolitiiseen toimenpideohjelmaan (Valtioneuvosto 2015), joka puolestaan vaikutti laajemmin yleiseen puhetapaan maahanmuutosta ja maahanmuuttajista. Tämän seurauksena kirkon maahanmuuttotyöltä ja etenkin valtiota ja sen virastoja haastavalta kirkkoturvatoiminnalta puuttui lähes kokonaan poliittinen tuki.

Keskeisimmät kirkkoturvakeskustelua mediassa hallinneet yhteiskunnalliset auktoriteetit olivat vuosina 2007–2010 Ulkomaalaisvirasto⁵, sisäministeriö ja erityisesti eurooppa- ja maahanmuuttoministeri Astrid Thors (rk.), kirkollisista tahoista Suomen Ekumeeninen Neuvosto sekä evankelis-luterilainen ja ortodoksinen kirkko. Vuosina 2015–2017 kirkkoturvan mediamaismaa tuottivat Maahanmuuttovirasto, sisäministeriö ja kirkollista tahoista lähes yksinomaan vain evankelis-luterilainen kirkko⁶. Huomionarvoista on, että myöhemmässä yhteiskunnallisessa keskustelussa virasto ja ministeriö asettuivat samalle puolelle kirkkoa vastaan, kun aiemmassa keskustelussa ministeriö antoi tukensa kirkolle ja kritisoi viraston toimintaa. Vuonna 2007 Ulkomaalaisvirasto ja ministeri Thors olivat selvästi eri kannoilla maahanmuuttolinjauksissaan. Vuonna 2015 Maahanmuuttovirastoon kohdistettu kritiikki kumpusi ennen muuta mediasta ja kansalaisyhteiskunnasta, mutta voimakasta vastakkainasettelua sisäministeriön ja viraston välillä ei tuolloin syntynyt. Asetelmat heijastuivat keskusteluun kirkkoturvatoiminnasta ja kirkon rooliin. Koska kirkollisilta tahoilta puuttuivat myöhemmässä yhteiskunnallisessa keskustelussa poliittiset kumppanit, kirkon toiminta näyttäytyikin vuosien 2015–2017 julkisessa keskustelussa radikaalimpana sekä eettisesti ja laillisesti kyseenalaisempana.

Molempina ajanjaksoina kirkkojen yhteiskunnallisessa viestinnässä ilmenee karitatiivisen⁷, epäpoliittisen diakoniatyön ja poliittisen vaikuttamisen välinen jännite. Vuonna 2007 arkkipiispa Paarma esitti yhtäällä rakenteellista kritiikkiä Ulkomaalaisvirastoa ja turvapaikkajärjestelmän ongelmakohtia kohtaan: ”Meillä on monia tapauksia, joissa käännytyspäätös on tehty riittämättömän perusteiden, mutta asia on tullut ilmi vasta, kun kirkko on ottanut maahanmuuttajan suojiinsa”

(Käyhkö 2007). Toisaalla arkkipiispa Paarma korosti sitä, että kirkko ja Ulkomaalaisvirasto on turhaan nähty keskustelussa napit vastakkain. Hänen mukaansa kirkko halusi ennen muuta tukea viranomaistyötä. Vastaavasti Ulkomaalaisviraston ylijohdaja Jorma Vuorio vakuutteli, että kirkon tuki ja asiantuntemus turvapaikka-asioissa on virastolle tervetullutta (Heikkinen 2007). Keskustelua käytiin suljetuin ovin myös Suomen Ekumeenisen Neuvoston ja Ulkomaalaisviraston kesken. Kotimaa-lehti (2007) havainnoi seminaarin tiedotustilaisuutta suorasukaisin sanankääntein: ”[y]hteistyön ja avunannon periaatteita vannottiin kuin YYA-sopimuksen vuosijuhlissa aikanaan”. Kirkon ja Ulkomaalaisviraston yhteisissä tiedotustilaisuuksissa korostettiin siis yhteistyötä ja hyviä suhteita, ja ylijohdaja Vuorio kiitteli kirkkoa siitä, että asioita on voitu hoitaa myös muuten kuin mediajulkisuuden kautta. Tulkittavaksi jää, oliko Vuorion kiitos enemmän myönteinen havainto jo olemassa olevasta toimintatavasta, vai pikemminkin hienovaraisesti esitetty toive tulevan kanssakäymisen periaatteista.

Vastaavanlaiset jännitteet ilmenivät myös myöhempanä tarkasteluajanjaksona. Kirkon viestintä oli kuitenkin aiempaa johdonmukaisempaa, ja siinä korostui arkkipiispa Kari Mäkinen vahva arvojohtajuus. Arkkipiispa Mäkinen esimerkiksi totesi kirkolliskokouksen avauspuheessaan marraskuussa 2016, että ”[p]erheenyhdistämisen mahdollisuus ja paperittomien tilanteen lohduttomuus ovat asioita, joiden osalta Kristuksen kirkko ei voi olla vaiti eivätkä seurakunnat toimettomia” (Mäkinen 2016). Kirkon sisäisen keskustelun rinnalla keskustelua käytiin muun muassa sisäministeriön ja kirkon johdon välillä. Marraskuussa 2016 helsinkiläiset seurakunnat ryhtyivät tarjoamaan yömajoitusta kaikille sitä tarvitseville, paperittomat mukaan lukien. Sisäministeriön kansliapäällikön Päivi Nergin mukaan majoituksen tarjoaminen myös paperittomille antaa väärän viestin siitä, että eläminen Suomessa ilman oleskelulupaa olisi hyväksyttävä (Laitinen 2016). Sisäministerin ja luterilaisen kirkon piispojen neuvottelujen seurauksena arkkipiispa Mäkinen katsoi, että paperittomien tukemiselle on niin kirkon johdon kuin viranomaistenkin tuki. Sisäministeri Paula Risikko sen sijaan ei julkisuudessa ottanut kantaa kirkon toimintaan (Rautio 2016). Tuolloin evankelis-luterilaisen kirkon johdon ja sisäministerin tapaamista seuranneet lausunnot voitaneen tulkita jonkinlaisena herrasmiehsopimuksena, jonka seurauksena mahdollisesti vältettiin kirkon ja valtion törmäys (vrt. Loga ym. 2013, 132).

Kirkkoturvatilanteissa mukana olevien toimijoiden auktoriteettikahnauksessa keskusteltiin tuolloin myös siitä, kenellä ylipäätään on oikeus kritisoida julkisesti viranomaistyötä tai vallitsevia lakeja. Ulkomaalaisviraston johtaja Jorma Vuorio esitti, että kirkolla ei tulisi olla oikeutta viranomaistyön julkiseen kritiikkiin (Suominen 2009). Muun muassa ekumeenisen neuvoston edustajat ja muutamat kansanedustajat puolustivat kirkkojen oikeutta ja myös vastuuta kriittisinä, julkisina keskustelijoina. Kirkkojen yhteiskuntakritiikki nähtiin myös demokratiaa edistävänä ja ylläpitävänä tekijänä (Lapin Kansa 2007).

Kirkkoturva ei kuitenkaan aiheuta ja tuo esille jännitettä ainoastaan yhteiskunnan uskonnollisten ja sekulaarien segmenttien välillä, vaan myös uskonnollisten yhteisöjen sisällä (Ahonen 2018a) ja sekulaarien instituutioiden kesken. Etenkin kirkkoturvatoiminnan alkuvaiheessa käytäntö herätti ristiriitoja kirkollisten tahojen välillä. Suomen Ekumeenisen Neuvoston julkaisema kirkkoturvaohjeistus ei saanut aluksi varauksetonta tukea, ja sen julkaisuprosessia kritisoitiin etenkin evankelis-luterilaisen kirkon taholta (Blomberg ja Saloranta, 2007, ks. myös Ahonen 2018a). Myös poliittisten tahojen kesken käytiin auktoriteetti kiistoja. Esimerkiksi isoäitien käännytystapauksen yhteydessä pääministeri Matti Vanhanen katsoi, että poliitikkojen ei

kuulu arvostella tuomioistuimen päätöksiä sen jälkeen, kun korkein hallinto-oikeus (KHO) oli evännyt isoäideiltä oleskeluluvat. Samana päivänä kuitenkin sekä tasavallan presidentti Tarja Halonen että eurooppa- ja maahanmuuttoministeri Astrid Thors – kumpikin juristeja koulutukseltaan – asettuivat isoäitien puolelle asiassa (Helsingin Sanomat 2010). Tulkinta siitä, voiko kaikkien yhteiskunnallisten instituutioiden toimintaa (tässä yhteydessä lakia ja sen tulkintaa) kritisoida, poikkesi siis valtion ylimpien johtajien kesken. Tarkastelenkin seuraavassa tarkemmin kirkkoturva-argumenttien yhteyttä lakiin ja moraaliin.

”Mikä ei ole kohtuus, ei voi olla lakikaan”

Kirkkoturvaa on sekä puolustettu että vastustettu niin lakiin kuin moraaliinkin vetoavin argumentein. Kirkkoturvaa puoltavissa, lakiin perustuvissa argumenteissa nousevat esiin turvapaikkajärjestelmän ongelmakohdat ja turvapaikanhakijoiden puutteellinen oikeusturva. Keskustelu tuo esiin myös kansallisen ja kansainvälisen oikeusjärjestyksen välisen jännitteen (ks. myös Mittermaier 2009). Esimerkiksi vuosina 2009–2010 mediassa paljon esillä olleissa isoäitien käännytystapauksissa isoäidit Eveline Fadayel ja Irina Antonova saivat Suomesta maastapoistamispäätöksen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) kuitenkin kielsi Suomelta päätösten

täytäntöönpanon. Kirkkoturvakeskustelussa nousee esille varsinaisen lain tulkinnan ja toteutumisen lisäksi lain ja moraalien välinen suhde. Kirkkoturvan puolustajat nostivat uutisoinnissa paikoitellen esille sen, että siirtolaisuutta ei ole mahdollista jaotella dikotomisesti vapaaehtoiseen ja pakotettuun siirtolaisuuteen (mm. Isopoussu 2007). Sen sijaan siirtolaisuuden alkusyynä esimerkiksi köyhyys voi olla yhtä pakottava kuin kansainväliseen suojeluun oikeuttava vainokin (ks. Ahonen ja Kallius 2019, 91–92). Kirkkoturvan perusteena oli siis yhtäältä turvapaikanhakijoiden oikeusturvan takaaminen ja toisaalta se, että laki ei ole kaikissa tilanteissa inhimillisesti kestävä (ks. Rehaag 2009). Lain kirjaimen toteutuminen ei siis välttämättä tarkoita kaikissa tilanteissa lain hengen toteutumista.

Poliittisten auktoriteettien kirkkoturvaa koskevissa kannanotoissa nimenomaan käytännön suhde lakiin ja turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan näyttäytyi keskeisimpänä teemana. Esimerkiksi Keskustan Timo Kalli puolsi kirkkoturvatoimintaa vuonna 2007 nimenomaan lakiin perustuvilla syillä: ”Seurakunnat ovat tehneet arvokasta työtä puolustaessaan turvapaikanhakijoiden ihmisoikeuksia. On tärkeää, että kaikkia turvapaikanhakijoita kohdellaan tasapuolisesti ja vallitsevan lainsäädännön perusteella”. Myös sosialidemokraattien Tarja Filatov puolusti vahvasti kirkon toimintaa, ja kohdisti kritiikin ensisijaisesti Ulkomaalaisvirastoon:

”Kirkko ei ole rikkonut lakia esimerkiksi piilottelemalla ihmisiä. [...] Ulkomaalaisvirasto ei saa olla valtio valtiossa – on hyvä, että se käy vuoropuhelua muun muassa kirkon kanssa”. (Rauhan Tervehdys 2007b.)

Filatovin ilmaisu ”valtio valtiossa”⁸ on kiinnostava siksi, että sillä ei kuvattu kirkon toimintaa vaan Ulkomaalaisviraston. Tällöin valtion suvereniteettia haastavaksi tahoksi määriteltiin toisin sanoen valtion virasto eikä kirkko, jonka toiminta tulkittiin ennemminkin valtiota tukevaksi. Näin auktoriteettien valtasuhteisiin ja lakiin liittyvät argumentit kytkeytyivät läheisesti toisiinsa: kirkon toiminta nähtiin julkisessa keskustelussa vuosina 2007–2010 lain toteutumista tukevana, kun taas Ulkomaalaisvirasto nähtiin turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa mahdollisesti rikkovana instituutiona.

Kirkkoturvakeskustelun lakiin ja moraalisiin liittyvät argumentit kytkeytyivät usein laajemminkin auktoriteettien välisiä suhteita koskeviin argumentteihin. Kirkkoturvauutisoinnin kanssa rinnakkain on julkisessa keskustelussa nostettu esiin etenkin Maahanmuuttoviraston toimintaan liittyviä ongelmakohtia. Ulkomaalaisvirastoon kohdistui molempina tarkasteltuina ajanjaksoina voimakasta kritiikkiä niin viraston sisä- kuin ulkopuoleltakin. Vuonna 2007 maahanmuuttoministeri Astrid Thors (kd.) kritisoi viraston toimintalinjaa kovaksi. Vaikka ministeri Thors suhtautui myönteisesti kirkkoturvakäytäntöön, hän piti kuitenkin ekumeenisen neuvoston kirkkoturvaohjeistuksen perusteluita osittain heikkoina. Thorsin mukaan kirkkoturvassa ei ollut kyse ”tottelemattomuudesta lakia kohtaan” vaan lain soveltamisesta. ”Näin yksioikoisesti ei voi yhdellä virkkeellä kuitata lain ja moraalien suhdetta. Olisi vaikeaa, jos eri ryhmittymät asettuisivat aktiivisesti lain yläpuolelle”, Thors totesi tuolloin (Ijäs 2007). Myös median mukaan ulkomaalaisvirasto oli salaileva ja palveluhaluton, kun taas kirkon toimintaan suhtauduttiin pääasiassa myönteisesti. Etenkin Ulkomaalaisviraston tekemien päätösten laatua kyseenalaistettiin julkisesti. Viraston entisen juristin mukaan viraston johtajilta puuttui ihmisoikeus- ja pakolaisjuridiikan tuntemus, ja hänen mukaansa he suhtautuivat turvapaikanhakijoihin

kategorisesti järjestelmän väärinkäyttäjinä. Helsingin sanomien haastatteleman asiantuntijan mukaan edellisen maahanmuuttoministeri Kari Rajamäen (sd.) kaudella viraston linjaa koventettiin tietoisesti niin, että turvapaikansaajien määrät saatiin alas (Nieminen 2007). Myös kirkolliset tahot nostivat esiin viraston monin paikoin ristiriitaiset tulkintamallit. Esimerkiksi passitonta turvapaikanhakijaa saatettiin epäillä tuloreitin salaamisesta ja valehtelusta, kun taas passin esittäminen tulkittiin siten, että hakijalla ei ole kotimaastaan passin saaneena todellisia ongelmia tai suojeluperusteita (Laihia 2008, 33–34). Ulkomaalaisviraston auktoriteettia ensimmäisenä tarkasteluajanjaksona murensi lisäksi viraston vuonna 2003 ilmi tullut lahjuskandaali, joka antoi perusteita epäillä viranomaistoiminnan laillista ja eettistä pohjaa (Rauhan Tervehdys 2007a). Tässä kehyksessä kirkkoturvatoiminta näyttäytyi oikeusvaltiota tukevana ja turvapaikanhakijan oikeusturvaa vahvistavana instituutiona.

Ensimmäisenä tarkasteluajanjaksona kirkot kommentoivat aktiivisesti vallitsevan lainsäädännön oikeudenmukaisuutta. Ne myös avoimesti ajoivat lainsäädännön muutosta inhimillisemmäksi. Sekä Suomen ortodoksisen kirkon arkkipiispa Leo että luterilaisen kirkon arkkipiispa Jukka Paarma ottivat julkisesti kantaa etenkin perheiden tilanteisiin ja lainsäädännön luomiin inhimillisesti katsoen mahdottomiin tilanteisiin, ja vaativat ydinperheen käsitteen muuttamista lainsäädännössä isovanhempia koskevaksi. Arkkipiispa Leo argumentoi mahdollisen lakimuutoksen puolesta moraalisisilla syillä: ”Mikä ei ole kohtuus, ei voi olla lakikaan” (Ijäs 2010). Näin kirkot näyttäytyivät aktiivisina, yhteiskunnallisina toimijoina, jotka ottivat suoraan kantaa lain muuttamiseksi.

Kriittisiä ääniä kirkkoturvatoiminnan ja lain suhteesta nousi ensimmäisenä tarkasteluajanjaksona politiikan ulkopuolelta muun muassa akateemisesta yhteisöstä. Äärimmäinen esimerkki on oikeushistorian professori Jukka Kekkonen kannanotto (2007), jossa hän nimesi Kirkko turvapaikkana -ohjeistuksen ”radikaaliryhmän käsikirjaksi” ja rinnasti kirkkoturvatoimijat Hitlerin ja Stalinin hirmuhallintoihin sekä Lapuan liikkeeseen. Vertaus on sikäli irvokas, että vertailukohdat saivat aikaan väkivaltaisuuksia ja kansanmurhia, kun taas kirkkoturva on väkivallaton, ihmishenkien pelastamiseen pyrkivä käytäntö. Kekkonen rinnastus kuvaa kuitenkin osuvasti kirkon ja kansallisen lain välille syntyvää ristivetoa. Kirkkoturva tuokin esiin yhteiskunnassa piileviä arvoja ja normeja, jotka voivat olla keskenään myös ristiriitaisia. On mahdollista, että perinteisiä arvoja edustavan evankelis-luterilaisen kirkon toiminta käsitetään erityisen radikaalina yhteiskunnassa, jossa kirkon ”radikaaliksi” toiminnaksi on aiemmin käsitetty lähinnä jossakin pääkaupunkiseudun kirkossa toimitettu rock-messu. Lisäksi Kekkonen toteaa mielipidekirjoituksessaan, että ”koskaan ei ole seurannut hyvää siitä, että oikeusvaltiossa jokin eliitti myöntää itselleen oikeuden rikkoa lakia”. Kirjoitus heijastelee kärjekästä ja kenties jännitteistäkin kuvaa kirkollisista tahoista: ne ovat samanaikaisesti ”radikaaleja” ja ”yhteiskunnalliseen eliittiin kuuluvia”.

Samankaltaisia, turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan ja yhdenvertaisuuteen liittyviä ongelmia nostettiin esiin kirkkoturvauutisoinnissa myös myöhempänä ajanjaksona. Tuolloin turvapaikanhakijoiden lukumäärän kasvua seurasi joukko kiristyksiä sekä turvapaikkalainsäädännössä että Maahanmuuttoviraston linjauksissa. Sisäministeriö asetti virastolle tulospaineita – viraston piti esimerkiksi tuottaa päätöksiä 70 prosenttia aiempaa enemmän henkilötyövuotta kohden – mikä heijastui viraston työntekijöiden mukaan päätösten laadun heikkenemiseen. Viraston työntekijöiden kokemuksen mukaan virastossa pidettiin hallinto-oikeutta turvaverkkona,

joka korjaa tarvittaessa huonot päätökset (Manner ja Teittinen 2016). Myöhempanä ajanjaksona kritiikkiä Maahanmuuttovirastoa kohtaan ei tosin kuitenkaan suoraan liitetty kirkkoturvatyöhön, vaan ilmiöitä käsiteltiin mediassa useammin toisistaan erillään.

Myöhempanä tarkasteluajanjaksona kirkkoturvan suhdetta laillisuuteen leimasi mediassa erityisesti paperittomien auttamisen kriminalisoiminen. Lakimuutosta kannattavat argumentoivat lakimuutoksen puolesta vetoamalla siihen, että kirkon on noudatettava lakia. Kyseessä oli kuitenkin laki, jota ei vielä ollut olemassa. Esimerkiksi Sinisten eduskuntaryhmän puheenjohtaja Simon Elo totesi, että kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneen piilottaminen on ”selvä lainrikkomus silloin, kun sitä vain täsmennetään lainsäädäntöön” (Karkkola 2017). Näin lakimuutosta perusteltiin vedoten siihen, että lakimuutoksen tultua voimaan kyseisen lain rikkomisen olisi rikos. Kehäpäätelmän mukaisesti mikä tahansa asia on lainrikkomus, kun siitä tehdään lainsäädännössä lainrikkomus.

Vuoden 2015 jälkeen kirkko ei itse näytä pyrkivän nostamaan yksittäisten kirkkoturvassa olevien tilannetta aktiivisesti mediaan, vaan keskustelua käydään periaatteellisella tasolla. On mahdollista, että kirkkoturvan ensimmäisen, vuosina 2007–2010 tapahtuneen aallon jälkeen kirkkojen paperittomien parissa tehtävä työ on tapahtunut enemmän matalalla profiililla ja vähäisemmällä mediahuomiolla. Toisaalta kirkkoturvan rinnalle on ilmeisesti myös kehittynyt muita uusia, paperittomien laillistusprosessia tukevia käytäntöjä. Esimerkiksi osa seurakunnista on ryhtynyt koordinoimaan työnvälitystä turvapaikanhakijoiden parissa (mm. Hahto 2017), jolloin ne pystyvät luomaan paperittomuuden uhkaa kohtaaville laillistamispolkuja ja siten välttämään tarpeen kirkkoturvalle. Näin toimiessaan kirkkojen diakoniatyö navigoi aktiivisesti lainsäädännön muutosten mukana.

Molempina ajanjaksoina keskustelu kirkkoturvan lainrajaisuudesta kytkeytyi laajempaan kirkkoa ja lakia koskevaan keskusteluun. Vuosina 2007–2010 kirkkoturvan rinnalla lakiin ja moraaliin liittyvä keskustelu koski erityisesti kysymystä naispappeudesta. Vaikka luterilaisessa kirkossa naispappeus sallittiin vuonna 1988, siitä käytiin vilkasta keskustelua vielä 20 vuotta myöhemmin. Kysymys oli keskeinen erityisesti tasa-arvolain näkökulmasta. Sekä kirkossa että muualla yhteiskunnassa pohdittiin, kuinka kirkon tulisi toimia niiden miespappien kanssa, jotka kieltäytyivät työskentelemästä tai toimittamasta jumalanpalveluksia naispappien kanssa. Vuosina 2015–2017 keskeisin kirkkoon, lakiin ja moraaliin liittyvä kysymys oli puolestaan tasa-arvoinen laki avioliitosta. Avioliittolain muutos ja sen aikaansaama ristiriita kirkon avioliittokäsityksen kanssa sai aikaan tilanteita, joissa osa kirkon papeista sai piispoiltaan nuhteita lain noudattamisesta. Kirkkoja koskevassa yhteiskunnallisessa keskustelussa nousevat esiin siis kansallinen laki ja sen suhde moraaliin, kristilliseen etiikkaan sekä kirkkojen opillisiin kantoihin.

Kahden julkisen keskustelun vertailujakson välillä nousee esiin kiinnostava piirre siitä, kuinka kirkkoturvan suhdetta lakiin jäsennetään. Aiemmassa julkisessa keskustelussa keskustelun pääpaino oli siinä, onko kirkon toiminta lainrajaista, ja syyllistyvätkö seurakuntien työntekijät paperittomia tukiessaan johonkin rikokseen. Myöhemmässä keskustelussa argumentoinnin suunta on toinen. Kirkon toimintaa ei yleisesti pidetty laittomana, mutta sitä pidettiin moraalisesti epäilyttävänä, ja sen kriminalisoinnista käytiin laajaa keskustelua. Toisin sanoen kirkkoturvakäytäntöä vastustavat argumentit ovat vastakkaisia aiemmassa ja julkisessa keskustelussa: aiemmassa keskustelussa alleviivataan sitä, että laki on subjektiivisten, moraalisten arvostelmien yläpuolella, kun taas myöhemmässä keskustelussa nousee esille se, että seurakunnat eivät

sinänsä riko lakia, mutta niiden toiminta on moraalitonta ja että lakia tulisi tiukentaa moraalisia arvostelmia vastaavaksi.

Kenen turvallisuus?

Julkinen keskustelu kirkkoturvasta liittyi molempina ajanjaksoina turvallisuuteen kytkeytyviin argumentteihin sekä paperittomien tai paperittomuuden turvallistamiseen. Turvallistaminen on prosessi, jossa jokin asia, joukko tai ilmiö määritellään uhaksi. Turvallistamisen prosessissa on eroteltavissa turvallistava toimija – jotka voivat olla esimerkiksi poliittisia johtajia, hallituksia tai lobbaajia – ja turvallisuuden referentti, joka on tekijä, johon oletettu uhka kohdistuu (Emmers 2016; Buzan ym. 1998). Turvallisuuden referentti voi olla esimerkiksi valtio (kansallinen turvallisuus), kansantalous (taloudellinen turvallisuus), ideologia (poliittinen turvallisuus) tai kollektiivinen identiteetti (sosiaalinen/yhteiskunnallinen turvallisuus).

Etenkin ensimmäisenä tarkasteluajanjaksona kirkkoturvan puolesta argumentoitiin turvallisuus-näkökulmilla. Näissä argumenteissa kirkkoturvan piirissä ollut nähtiin ensisijaisena turvallisuuden referenttinä eli turvattomuuden kohteena, johon kohdistui hengenvaara mahdollisen karkotuksen seurauksena. Esimerkiksi *Kirkko ja koti* uutisoi tuolloin, että ”[k]irkko turvapaikkana -toiminta voi parhaimmillaan estää kidutuksen tai jopa kuoleman” (Koskelainen

2007). Turvallisuus-argumentit liittyivät usein myös suoraan yksittäisiin, kirkkoturvassa olleisiin henkilöihin. Silloisessa keskustelussa keskeisimmät hahmot olivat kirkkoturvassa olleet Iranin kurdi Naze Aghai, niin sanotut isoäidit eli egyptiläinen Eveline Fadayel ja venäläinen Irina Antonova sekä nigerialainen Anna Lado. Sen sijaan vuosien 2015–2017 julkisesta keskustelusta puuttuivat puolestaan lähes kokonaan kirkkoturvassa olleiden oma ääni. Se, että käytäntö ei uudemmassa keskustelussa saanut kasvoja, voi olla syynä sekä kirkkoturvassa olevien turvallisuuden jäämiseen pois keskustelusta että myös valtion ja kirkon voimakkaampaan vastakkainasetteluun. Kaikki aiemmin mediassa esillä olleet kirkon turvaamat olivat myös naisia ja heidän haavoittuvuutensa ja suojeluntarpeensa liitettiin mediassa heidän sukupuoleensa.

Toisena tarkasteltuna kirkkoturvan uutisoinnin ajanjaksona kirkkoturvan yhteys kansalliseen turvallisuuteen tuli keskeiseksi teemaksi, mikä näkyi jo median käyttämissä käsitteissä. Siinä missä ensimmäisen tarkasteluajanjakson uutisoinnissa turvallisuuden referentti oli karkotusuhan kohtaava, kirkon suojissa oleva ihminen, jälkimmäisen ajanjakson uutisoinnissa maassa ”laittomasti oleskelevat” muodostivat uhkia kansalliselle turvallisuudelle ja yhteiskuntarauhalle. Turvallisuuteen liittyvät, kirkkoturvakäytäntöä vastustavat argumentit olivat usein myöhempänä ajanjaksona kirkkoon suuntautuvan kritiikin kärki. Muun muassa yksi kirkkoturvatoiminnan vuoksi kirkosta eronnut mainitsi paperittomien aiheuttaman kansallisen uhan:

”En hyväksy enkä halua olla mukana rahoittamassa kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden henkilöiden laitonta oleskelua maassa. Mielestäni kyseessä on selvä turvallisuusriski yhteiskuntarauhan kannalta” (MTV Uutiset 2016).

Uhka oli kommentoijan mukaan paitsi kansalliseen turvallisuuteen myös kansantalouteen kohdistuva. Ensimmäisenä tarkasteluajanjaksona Ulkomaalaisvirastosta viestittiin pelkoa myös siitä, että kirkkoturvasta tulee oleskelulupaa tai turvapaikkaa hakevien keskuudessa ”epidemian kaltainen menettely” (Heikkinen 2007). Kirkkoturva yhdistettiin näin sairauden ja hallitsemattomuuden retoriikkaan; siinä tulee esille uhka yhteiskunnan järjestyksenmukaisuutta sekä symbolista ”terveyttä” ja ”puhtautta” (vrt. Douglas 2000) kohtaan. Kirkkoturvakäytännön kontrolloimattomuuteen liittyy myös se, että vuosien 2007–2010 julkisessa keskustelussa nousee esille pelko ja yksittäiset havainnot kirkkoturvakäytännön väärinkäytöksistä (mm. Heino 2008). Väärinkäytökset olivat tosin toistuva teema sekä kirkkojen sisäisissä äänissä että kirkkoja kohtaan esitetystä kritiikistä. Väärinkäytösepäilyjä ei kuitenkaan juurikaan esiinny myöhemmässä mediakeskustelussa. On mahdollista, että aikana, jona kirkkoturvatyö oli seurakunnissa vielä uutta, väärinkäytöksiä tapahtui koska seurakunnilla ei ollut vielä kokemusta turvapaikanhakijoiden tilanteiden arvioimisesta. Muun muassa evankelis-luterilaisen kirkon kirkkoturvaohjeissa (2015) korostetaan turvapaikanhakijan lakimiehen konsultoimista ennen seurakuntaneuvoston tekemää kirkkoturvapäätöstä. Seurakuntien karttunut kokemus voi olla syy siihen, miksi väärinkäytösepäilyt eivät tule juurikaan esille enää myöhemmässä, vuosien 2015–2017 julkisessa keskustelussa.

Eri medioiden argumentaatio poikkesi toisistaan erityisesti turvallisuuden näkökulmasta. Esimerkiksi Perussuomalaisiin kytkeytyneet *Suomen Uutiset* ja Kokoomukseen kytkeytyneet *Verkko-uutiset* ja *Nykypäivä* toistivat vuosina 2015–2017 hallituksen maahanmuuttopoliittisia kantoja. *Suomen Uutiset* esimerkiksi uutisoi kansanedustaja Leena Meren ihmettelyn siitä, miten ”jopa

poliittiset tahot haluavat tarjota laittomasti maahan jääville ulkomaalaisille esimerkiksi terveydenhuollon ja perusopetuksen, vaikka paperittomasti maassa oleviin liittyy turvallisuusriski”. Uutisen kuvituskuvassa joukkoa turvapaikanhakijoita ympäröi mellakkavarusteiset poliisit. Kuvateksti on ”[m]ajoituksesta ja ruuasta valittavia turvapaikanhakijoita Oulussa. Kuvituskuva.” (Suomen Uutiset 2016) Asiaan liittymättömällä kuvituksella on uutisessa pyritty viestimään ilmiön aiheuttamasta turvallisuushasta. Uutisen argumentaatiossa kirkkoturvatoiminnan vastustaminen perustuu lain noudattamiseen ja turvallisuusriskien ehkäisemiseen. Paperittomilla on kuitenkin sekä Suomen perustuslain että ihmisoikeussopimusten nojalla oikeus välttämättömään toimeentuloon ja hoitoon. Oikeus perusopetukseen on puolestaan jokaiselle lapselle kuuluva perustavanlaatuinen oikeus, joka on turvattu Suomen perustuslaissa, ihmisoikeussopimuksissa ja Euroopan neuvoston sosiaalisessa peruskirjassa (Al Omair ja Heikinheimo 2013; Korniloff ja Laine 2014). Eri mediat siis uutisoivat esimerkiksi lakiin ja turvallisuuteen liittyvää tietoa valikoiden, minkä seurauksena eri medioiden yleisöt altistuvat erilaisille uutisoinneille. Tästä syystä ei ole yllättävää, että kirkkoturva jakaa voimakkaasti mielipiteitä sekä puolesta että vastaan.

Turvallisuuteen liittyvät argumentit kytkeytyivät paikoitellen myös uskontoon liittyvään argumentaatioon (ks. Lundby ym. 2018, 229–232). Esimerkiksi *MV-lehti* (2016) kannusti lukijoitaan ottamaan kiinni seurakunnan tiloissa piileskeleviä ”laittomia muslimeita” yleiseen kiinniotto-oikeuteen⁹ vedoten. Huomiolle pantavaa on käsite ”laiton muslimi”, jossa ihmisen uskonnollinen vakaumus liitetään rikollisuuteen tai uhkaan. Vastaavasti luterilaisuus rinnastetaan uutisoinnissa paikoitellen yhteiskunnalliseen turvallisuuteen. Esimerkiksi *Turun Sanomien* kirkkoturvaa käsittelevän uutisen (Miettunen 2007) lopussa todetaan, että seurakuntien pitää olla varovaisia kirkkoturvan tarjoamisessa Suomessa – ”rauhallisessa, luterilaisessa maassa”. Lauseessa rinnastuvat mielikuvat kansallismielisestä kansankirkosta, jonka ensisijaisena tehtävänä on tuottaa yhteiskunnallista vakautta. Kirkkoturva aiheena näyttää nostavan esiin siis sekä uskonto- että kansakuntaan liittyviä protektionistisia vasta-argumentteja. Tämä herättää kysymyksen nationalististen ja uskonnollisten identiteettien luonteista ja niiden keskinäisistä suhteista.

Uskonto sekularisoituvassa yhteiskunnassa

Kirkkoturvatoiminnan yksi keskeisin jännite on uskonnollisten ja poliittisten toimijoiden välinen ristiriita. Tästä syystä olisi oletettavissa, että uskontoon liittyvä argumentaatio – joko uskonnolliset seikat kirkkoturvan perusteena tai uskontoon liittyvät perusteet kirkkoturvan vastustuksessa – nousisivat julkisessa keskustelussa kirkkoturvasta voimakkaasti esille. Kenties yllättävä havainto aineistoista onkin, että teologinen tai uskonnollinen argumentaatio kirkkoturvauutisoinnista on erittäin vähäistä verrattuna muihin argumentaatioluokkiin. Havaintoa voi selittää niin yhteiskunnan kuin medioidenkin sekularisoituminen. Sekularisaation käsitteellä on viitattu muun muassa uskonnollisuuden vähenemiseen, uskonnollisten instituutioiden heikkenemiseen ja uskonnon yksityistymiseen (Casanova 2014). Uskonnollisten argumenttien vähäisyys voi johtua sekularisaatiosta kaikissa näistä merkityksistä. Uskonnolliset instituutiot voivat sekä heikentyä että sekularisoitua itse, minkä vuoksi ne eivät välttämättä käytä uskonnollisia argumentteja toimintansa perusteena. Toisaalta kirkkoturvan taustalla voi myös olla piiloisia uskonnollisia perusteita, jotka eivät kuitenkaan uskonnollisten tekijöiden yksityistämispaineen vuoksi nouse esille julkisessa keskustelussa.

Kirkkoturvauutisoinnissa on havaittavissa eri yleisöjen altistuminen erilaiselle uutisoinnille. Teologinen tai uskonnollinen argumentaatio kirkkoturvaan liittyvässä uutisoinnissa tulee esille lähes ainoastaan kristillisissä medioissa, mikä voi viitata ei-kristillisten medioiden sekularisoitumiseen. Aiemmin myös Tanskassa havaittiin, että kirkkoturvatoiminnan piirissä olleet kansalaisaktivistit käyttivät kirkkoturvassa olevien asiaa ajaessaan yksinomaan ei-uskonnollisia argumentteja. Tanskalaista kirkkoturvatoimintaa tutkineen Lisbeth Christoferssenin (2015)

mukaan uskonnollisen argumentaation puute johtui siitä, että kirkkoturva-aktivistit eivät halinneet uskonnollista retoriikkaa. Nämä havainnot voivat olla myös viite siitä, että uskonnollinen argumentaatio ja käsitteistö eivät ole enää ymmärrettäviä tai legitimejä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Myös muut, kirkkojen yhteiskunnallista keskustelua tarkastelleet tutkimukset viittaavat tähän. Esimerkiksi Irlannissa avioliittolainsäädännön muutoksen aikaista arvokeskustelua tutkinut Michele Dillon (1993) havaitsi, että katoliset piispat eivät käyttäneet uskonnollista tai teologista argumentaatiota kantojensa perusteena.

Täysin poissa uskontoon liittyvä argumentaatio ei kuitenkaan ole ei-kristillisissä medioissakaan. Arkkipiispa Kari Mäkinen on tuonut useaan otteeseen esille monikulttuurisuuden ja uskontodialogin merkityksen suomalaiselle yhteiskunnalle (esim. Mäkinen 2017). Muun muassa keväällä 2016 arkkipiispa kommentoi, että kirkon tehtävä Suomessa on rakentaa rauhaa kristittyjen ja muslimien välillä. Huomionarvoista on, että linjaus on paitsi yhteiskunnallinen myös teologisesti motivoitu: kirkon tulkinnan mukaan vieraanvaraisuudella ja toiseuden kohtaamisella on perusta nimenomaan kristinuskon ydinarvoissa. Osa luterilaisen kirkon jäsenistä kuitenkin tulkitsi, että uskontodialogi merkitsee oman kristillisen viiteryhmän pettämistä. Tästä syystä kirkon edistämä pyrkimys monikulttuurisuuteen ja uskontodialogiin ovat toimineet myös kirkkoturvan vastaargumentteina. Esimerkiksi arkkipiispan kannanottojen jälkeisiä kirkosta eroamisista perusteltiin uskontokuntien välisillä suhteilla:

”En halua olla rahoittamassa mitään muslimien moskeijaa. Kristityt arvot alkaa katoamaan kun maahanmuuttajia suojellaan vaikka on saanut kielteisen päätöksen ja me kristityt maksetaan tästä kaikesta” (MTV Uutiset 2016).

Argumentissa maahanmuuttajat samastettiin yleistäen islaminuskoihin, kun taas suomalaiset rinnastettiin kristittyihin ja myös veronmaksajiin. Muslimien maahanmuuton nähtiin aiheuttavan siis paitsi yhteiskuntarauhan järkkymistä myös taloudellisia seurauksia veronsa maksaville, kristityille suomalaisille.

Se, että kirkkoturva-argumentaatiossa uskontoon liittyvät argumentit jäävät vähäisiksi, viestii mahdollisesti kirkkojen yhteiskunnallisen toimijuuden luonteesta Suomessa. Eräs Suomen ensimmäisistä kirkkoturvauutisista paljastaa, millaisena auktoriteettina kirkko on Suomessa nähty. Vuonna 1995 Mikkelin piispa Voitto Huotari kommentoi, että kirkko on esimerkiksi Suomesta karkotettavaksi määrätyille koskematon suojapaikka, jonne edes poliisin käsi ei yllä. Ulkomaalaisviraston johtaja Jussi Ilvesmäki kommentoi tuolloin piispan lausuntoa toteamalla, että ”[t]ietysti on aika pulmallista, että Suomen julkisen organisaation kuvaan kuuluva johtava virkamies on kanssamme toista mieltä” (Nyky päivä 1995). Piispaa ei siis koettu hengellisenä johtajana, vaan ensisijaisesti siviilihallintoon kuuluvana virkamiehenä. On kiinnostava kysymys, onko tämänkaltainen näkökulma mahdollisesti heijastunut evankelis-luterilaisen kirkon virka-teologiaan ja sitä kautta sen kirkko-oppiin. Joka tapauksessa huomionarvoista on, että kirkon yhteiskunnallista tai sosiaalista työtä ei välttämättä pidetä hengellisenä tai uskonnollisena, eikä se välttämättä myöskään ole sitä.

Kirkkoturva on lähtökohtaisesti ja käytännön tasolla hyvin ekumeeninen toimintatapa (Ahonen 2018a; 2018b). Myöhempään julkiseen keskusteluun kirkkoturvasta osallistui kuitenkin lähes yksinomaan ainoastaan evankelis-luterilainen kirkko. Esimerkiksi Suomen ortodoksinen

kirkko, joka oli näkyvästi esillä kirkkoturvauutisoinnissa vuosina 2007–2010, oli kysymyksen suhteen myöhempänä ajanjaksona vaiti. On mahdollista, että ortodoksisen kirkon poliittinen tai yhteiskunnallinen aktiivisuus on yksittäistapauksista ja tilanteista riippuvaista. Kirkko otti kirkkoturvakysymykseen kantaa ainoastaan aikana, jona se oli itse julkisesti mukana kirkkoturvatyössä. Havainto on yhdenmukainen ortodoksisen kirkkojen laajemman (ainakin näennäisen) poliittisen passiivisuuden kanssa (Petkoff 2015). Joka tapauksessa tässä suhteessa Suomen ortodoksinen kirkko poikkeaa luterilaisesta kirkosta, jonka yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja aktiivisuus on johdonmukaisempaa.

Kirkkoturvaa kritisoiviin argumentteihin liittyi aineistossa jonkin verran väärinymmärryksiä ja harhaanjohtavaa uutisointia suhteessa lakiin ja kristilliseen etiikkaan. Esimerkiksi *Turun Sanomat* uutisoi kriittisesti kirkkoturvakäytännöstä ja esittää siteeraavansa suoraan Suomen Ekumeenisen Neuvoston ohjeistusta: ”Lähimmäisenrakkauden toteuttaminen vaatii tottelemattomuutta vallitsevia lakeja kohtaan” (Miettunen 2007). Väitteen merkityssisältö muuttuu olennaisesti tarkasteltaessa sitä rinnakkain alkuperäisen lähteen kanssa: ”Lähimmäisenrakkauden toteuttaminen äärimmäisessä tilanteessa, jossa turvapaikanhakijaa uhkaa karkotus, vaatii tottelemattomuutta vallitsevia lakeja kohtaan.” (Suomen Ekumeeninen Neuvosto 2007). Lain rikkominen ei alkuperäislähteen mukaan ole itseisarvo lähimmäisenrakkauden toteuttamiseksi. Toisaalta on huomioitava, että ekumeenisen neuvoston ohjeistus on kirjoitettu aikana, jolloin turvapaikanhakijoiden määrä Suomessa oli suhteellisen pieni – vuoden 2015 kontekstissa esitettyä se olisi näyttäytynyt huomattavasti radikaalimpana linjauksena kuin alun perin vuonna 2007 ilmestyessään. Joka tapauksessa kirkkoturvauutisoinnissa kirkkoturvan perusteena ollutta uskonnollista argumentaatiota luettiin mediassa paikoitellen niin sanotusti kuin piru raamattua.

Poliittinen, uskonnollinen ja hengellinen kietoutuvat yhteen myös muissa, vuosina 2015–2017 kirkkoturvauutisoinnin rinnalla uutisoiduissa tilanteissa. Toinen kirkkoturvatoimintaan liittyvä tapaus on We see you Migri -tempaus, jossa seurakunnat ryhtyivät teattereiden mukana lukemaan kirkon palvelusten yhteydessä kielteisiä turvapaikkapäätöksiä. Luetut kielteiset päätökset olivat aitoja, ja niissä Maahanmuuttovirasto oli myöntänyt turvapaikanhakijan kokeman vaaran aidoksi (Kirkko ja kaupunki 2017). Vastaavanlaisia, kirkkojen politisoitumiseen ja kirkkoturvaan liittyviä esimerkkejä ovat Aleppon kirkonkellot -kampanja, jossa luterilaisen kirkon seurakunnat ryhtyivät soittamaan saattokelloja Syyrian sodan uhrien muistolle (Himanen 2016), sekä eri kirkkojen papistojen ja muiden työntekijöiden osallistuminen pakkopalautuksia vastustaviin mielenosoituksiin. Nämä esimerkit kirkkoturvatyön ohella kuvaavat myös sitä, kuinka kirkkojen diakoniatyö ja konkreettiset kirkkotilat politisoituvat (ks. Löveheim ym. 2018, 139–140).

YHTEENVETO

Tämä artikkeli on tarkastellut mediassa käytyä julkista keskustelua kirkkoturvakäytännöstä kahtena ajanjaksona. Aineistojen ajanjaksot kattavat vuodet 2007–2010 ja 2015–2017. Näinä vuosina kirkkoturva on ollut mediassa esillä. Tutkimuksen mukaan kirkkoturvan puolesta ja vastaan on esitetty erilaisia argumentteja, jotka aineiston analyysissä jaottelin auktoriteetteihin,

lakiin ja moraaliiin, turvallisuuteen ja uskontoon liittyviin argumentteihin. Se, minkälaisista argumentaatiota kirkkoturvan puolesta tai sitä vastaan käytettiin, ei kuitenkaan ollut toimijasta riippuvaista. Sekä kirkkoturvan puolustajat että vastustajat hyödynsivät argumentaatioissaan kaikkia aineistossa havaittuja argumentaatioluokkia.

Kirkkojen yhteiskunnallinen vaikuttaminen maahanmuuttokysymyksissä on ollut monialaista, pitkäjänteistä ja voimakasta. Viimeisten kymmenen vuoden aikana se on pitänyt sisällään muun muassa mielipidevaikuttamista, mielenosoituksiin osallistumista, valtion turvapaikkapolitiikan ja maahanmuuttoviranomaisen toiminnan julkista kritisoimista sekä mahdollisten lakimuutosten tuomista julkiseen keskusteluun. Kirkolliset tahot kuitenkin vaikuttavat menettäneen auktoriteettiasemansa kirkkoturvakysymyksessä vuoden 2010 jälkeen. Selittäviä tekijöitä havainnoille on useita. Yhtäältä istuvan hallituksen maahanmuuttopoliittinen linja oli myöhempanä, vuosien 2015–2017 tarkasteluajanjaksona tiukempi kuin vuosina 2007–2010. Kirkollisilla tahoilla ei myöskään ollut vuoden 2010 jälkeen poliittisia kumppaneita sen enempää oppositiossa kuin hallituksessakaan. Myös turvapaikanhakijoiden määrä oli myöhemmin huomattavasti suurempi, joten kirkkoturvaa ympäröivä yhteiskunnallinen ja maahanmuuttopoliittinen konteksti vaihteli ajanjaksojen välillä huomattavasti. Toisaalta kirkollinen rintama kirkkoturvakysymyksessä murtui siten, että myöhempanä ajanjaksona ainoastaan evankelis-luterilainen kirkko oli voimakkaasti mediassa esillä. Kirkko oli lisäksi uutisoinnissa altavastaajan roolissa, kun se aiempaan ajanjaksona oli osallistunut mediamaiseman tuottamiseen oma-aloitteisemmin ja aktiivisemmin.

Huomionarvoista vuosina 2007–2010 ja 2015–2017 mediassa käydyissä keskusteluissa on se, että myöhemmässä keskustelussa kirkko ja valtio näyttävät voimakkaammin vastavoimina. Monet korkeissa asemissa olevat poliitikot, muun muassa silloinen maahanmuutto- ja eurooppaministeri Astrid Thors, ottivat julkisuudessa kantaa kirkkoturvakäytännön puolesta. Varhaisemmat kirkkoturvatilanteet edustivat poikkeustilanteita, joissa yksittäiset kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet hakivat apua kirkosta. Paperittomien lukumäärän huomattava kasvu on uudemmassa keskustelussa herättänyt kysymyksiä myös siitä, mitkä ovat kirkon resurssit suurten ihmismäärien tukemiseen. Se, kuinka kirkkoon kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden tukijana suhtaudutaan, ei siis ole riippuvainen ainoastaan siitä mikä on kirkon asema ja rooli yhteiskunnassa, vaan myös laajemmin yhteiskunnallisessa tilassa olevista jännitteistä, jotka ovat kirkosta riippumattomia. Kirkkoturvan suhde lakiin näyttäytyi molemmissa aineistoissa keskeisimpänä argumentaation teemana. Laaja ja monipuolinen keskustelu aiheesta etenkin ensimmäisenä tarkasteltuna ajanjaksona kuvanee sitä, että kirkkoturva aiheena problematisoi voimakkaasti lain ja moraalien välistä yhteyttä. Sekä kirkkoturvan vastustajat että puolustajat niin lakiin kuin moraaliiinkin, mikä viittaa ilmiön monisyiseen luonteeseen.

Vertailtaessa kahta kirkkoturvauutisoinnin ajanjaksoa havaitaan, että turvallisuuden ensisijainen referentti on ensimmäisellä ajanjaksolla yksilö eli kirkkoturvassa oleva, karkotusuhan alla oleva ihminen, kun taas myöhempanä ajanjaksona ensisijaisiksi turvallisuuden referenteiksi ovat nousseet valtio ja kansallisuusideologia. Julkisen mielipiteen muodostuksen kannalta keskeinen taustoittava huomio liittyy Sipilän hallituksen toteuttamaan maahanmuuttopolitiikkaan ja siihen, että paperittomista ryhdyttiin vuoden 2015 jälkeen enenevässä määrin tuottamaan poliittisessa puheessa kuvaa yhteiskunnallisena uhkana. Samanaikaisesti tehtiin useita lakimuutoksia, jotka vaikuttivat maassa oleskelevien paperittomien määrään (Ahonen ja Kallius 2019,

96–97). Myöskään puoluepoliittiset jakolinjat suhteessa kirkkoturvaan eivät olleet yhtenäisiä kahtena tarkasteltuna ajanjaksona. Vuosina 2007–2010 kirkkoturva sai taakseen laajan poliittisen tuen niin hallitus- kuin oppositiopuolueistakin – ainoastaan Perussuomalaiset suhtautui tuolloin käytäntöön epäillen. Vuoden 2015 jälkeen Perussuomalaisten mukanaolo hallituksessa vaikutti muihin hallituspuolueisiin Keskustaan ja Kokoomuksen siten, että kirkkoturvaan ja ylipäätään maahanmuuttokysymyksiin suhtauduttiin kriittisemmin.

Median suhtautumisessa kirkkollisiin toimijoihin kirkkoturvakysymyksessä ei ole havaittavissa yhtä tiettyä kaavaa. Yleisesti ottaen kirkkoturvauutisointi vastaa aiempien tutkimuksien tuottamaa tietoa median uskontouutisoinnista (mm. Hokka ym. 2013; Niemelä 2013). Tutkimusaineiston ensimmäisen ajanjakson aikana uutisoinnissa korostuneesti esillä olivat juttutyyppeinä henkilöhaastattelut, kun taas myöhemmän ajanjakson uutisointi oli pääasiassa asiapitoisia uutisjuttuja. Tästä syystä kirkkoturva-ilmio ei myöhempänä ajanjaksona henkilöitynyt eikä saanut inhimillisiä kasvoja, mikä puolestaan näkyi negatiivisempaan suhtautumisena kirkkoturvaan. Myöhempi julkinen keskustelu kirkkoturvasta oli varhaisempaan aineistoon verrattuna historiatonta – voidaan ajatella, että ensimmäisen ajanjakson aikana yhteiskunnallinen keskustelu kirkkoturvan oikeutuksesta ikään kuin käytiin läpi, mikä ilmeni laadullisesti suppeampana uutisointina myöhempänä ajanjaksona. Toisaalta myöhemmän ajanjakson aineistossa ei ilmene viittauksia aiempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun kirkkoturvasta. Yhteiskunnallinen muisti ainakin medioiden luomassa todellisuudessa on siis ajanjaksojen välistä viittä vuotta lyhyempi.

Sekä kielteisten turvapaikkapäätösten lukeminen kirkkotilassa että kirkkoturvatoiminta kuvaavat myös päinvastaista suhdetta tilaan, jolloin poliittinen siirtyy osaksi uskonnollista tai hengellistä sfääriä. Niin kirkkoturva, kielteisten turvapaikkapäätösten lukeminen jumalanpalveluksissa kuin muutkin julkiset uskonnollisten ja poliittisten toimintojen yhteenkietoutumat tuovat esiin yhteiskunnassa vallitsevia uskonnollisuuden liittyviä arvoja ja normeja. Etenkin erityisasemassa olevat kirkot nauttivat erityistä koskemattomuutta valtion sisällä myös Suomessa, mikä konkretisoituu ja tulee paljaaksi kirkkoturvatilanteissa. Kirkon arvovalta ei kuitenkaan välttämättä ole luonteeltaan hengellistä tai uskonnollista, vaan sen juuret voivat olla ennemminkin historiallis-kulttuurisia (mm. Lövheim ym. 2018, 144–145). Etenkin luterilaisuuden kytkeytyminen suomalaiseen identiteettiin tuottaa kirkolle erityistä äänenpainoa. Toisaalta juuri kyseinen uskonnollisen ja kansallisen identiteetin yhteenkietoutuma luo ristiriitaa siitä, kuinka valtioon sidoksissa oleva kirkko voi kritisoida valtion harjoittamaa maahanmuuttopolitiikkaa. Kirkkoturvatoiminnan tarkastelu julkisessa tilassa tuo esiin kaksi päinvastaista tendenssiä. Yhtäältä kyseessä on uskonnollisen toimijan tai uskonnollisten arvojen – erityisesti kristillisten – rajaaminen pois julkisesta tilasta (Furseth 2018; Knott 2014). Toisaalta esille nousee julkisessa tilassa ja instituutioissa piiloisesti vallitsevat uskontoon liittyvät arvot. Kirkkoa yhteiskunnallisena toimijana samanaikaisesti arvostetaan ja ei arvosteta. Kirkkoturva käytäntönä korostaa kirkon roolia osin kriittisenäkin yhteiskunnallisena toimijana. Se ei ainoastaan tuo julki yhteiskunnassa vallitsevia uskontoon liittyviä arvostuksia ja merkityksiä, vaan se myös hälventää ja kyseenalaista sekulaarin ja uskonnollisen välistä rajaa. Se siis tuo julki kenties piilossa tai latentina olevia uskonnollisia arvoja, mutta yhtä lailla kirkon piirissä vallitsevia sekulaareja normeja.

VIITTEET

1. ”Julkinen keskustelu” viittaa tämän artikkelin yhteydessä tutkimuksen media-aineistoon.
2. Oppaasta on valmisteilla päivitetty versio tämän artikkelin viimeistelyvaiheessa tammikuussa 2019.
3. Valemedia on kyseisille medioille ulkoapäin annettu määrittely. Kotimaisten kielten keskuksen (2016) mukaan valemedia on ”mielipiteisiin perustuva, vastoin hyvää journalistista tapaa toimiva viestintäkanava, jota voidaan käyttää informaatioiden väliseenä. Tällaisten kanavien ylläpitäjät ja tukijat käyttävät niistä nimityksiä vastamedia ja vaihtoehtomedialla.”
4. Evankelis-luterilaisen kirkon kirkkoturvaohje on alun perin julkaistu vuonna 2011. Ohjeen päivitetty versio on julkaistu vuonna 2015.
5. Ulkomaalaisvirasto (Uvi) muutti nimensä vuoden 2008 alussa Maahanmuuttovirastoksi (Migri).
6. Koska evankelis-luterilainen kirkko on aineistoissa yleisimmin esillä oleva toimija, on tässä artikkelissa käsitteellä ”kirkko” viitattu siihen, ellei toisin ole mainittu.
7. Karitatiivisuudella (lat. *caritas*, rakkaus) tarkoitetaan kirkollisessa kontekstissa lähimmäisen palvelamista. Karitatiivinen työ on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkolakiin kirjattu velvollisuus ja kirkon perustehtävä.
8. ”Valtio valtiossa” -ilmausta (*State within State*) on käyttänyt itsestään kanadalainen kirkkoturvaverkosto Ontario Sanctuary Coalition. Verkoston mukaan heidän muodostamansa valtio pyrkii noudattamaan kansainvälisiä pakolais- ja ihmisoikeussopimuksia, joiden noudattamisessa Kanadan valtio on epäonnistunut. (Cunningham 2013, 172.)
9. Pakkokeinolaki 806/2011, 2 luku, 2 §. Yleinen kiinniotto-oikeus liittyy rikoksiin, joista voidaan tuomita vankeusrangaistukseen. Laiton oleskelu ei ole tällainen rikos, joten se ei mahdollista yleisen kiinniotto-oikeuden soveltamista.

LÄHTEET

- Ahonen, Talvikki. 2018a. Kirkkoturvainstituution muotoutuminen Suomessa. *Uskonnontutkija*, (7)1: 1–23.
- Ahonen, Talvikki. 2018b. Seurakunnat kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden tukena: kirkkoturvatoiminnassa sovelletut strategiat. *Diakonian tutkimus*, 1: 6–27.
- Ahonen, Talvikki ja Kallius, Annastiina. 2019. Paperittomuuden tuotanto ja hallinta Suomessa vuosina 2015–2017. Eveliina Lyytinen (toim.), *Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti. 89–102.
- Al Omair, Nada ja Heikinheimo Karoliina. 2013. Paperittomien oikeus terveyteen. Helsinki: Pakolaisneuvonta ry. Saatavilla: http://www.paperittomat.fi/wp-content/uploads/2013/04/paperittomien-oikeus-terveyteen_verkkoon.pdf. Viitattu 3.10.2018.
- Blomberg, Anna-Liisa ja Saloranta Sari. 2007. Turvapaikkakäytäntö tuli seurakunnille yllätyksenä. *Uutispäivä Demari* 7.6.2007.
- Bretherton, Luke. 2010. *Christianity & contemporary politics*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Buzan, Barry, Wæver, Ole ja de Wilde, Jaap. 1998. *Security: a new framework for analysis*. Boulder: Lynne Rienner.
- Casanova, José. 2014. The two dimensions, temporal and spatial, of the secular: comparative reflections on the nordic protestant and southern catholic patterns from a global perspective. Teoksessa Rosemarie

- van den Breemer, José Casanova ja Trygve Wyller (toim.), *Secular and sacred? The Scandinavian case of religion in human rights, law and public space*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 21–33.
- Coutin, Susan Bibler. 1990. *The culture of protest. Religious activism and the U.S. sanctuary movement*. Oxford: Westview Press.
- Cunningham, Hilary. 2013. The emergence of the Ontario sanctuary coalition. Teoksessa Randy K. Lippert ja Sean Rehaag (toim.), *Sanctuary practices in international perspective*. London & New York: Routledge, 162–174.
- Christoferssen, Lisbet. 2014. Sacred spaces in secular (post)-lutheran contexts. Teoksessa Rosemarie van den Breemer, José Casanova ja Trygve Wyller (toim.), *Secular and sacred? The Scandinavian case of religion in human rights, law and public space*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 102–122.
- Diakonia. 2005. Toteutuvatko turvapaikanhakijan ihmisoikeudet? *Diakonia* 3/2005.
- Dillon, Michelle. 1993. Argumentative complexity of abortion discourse. *Public Opinion Quarterly* 57: 305–314.
- Douglas, Mary. 2000. *Puhtaus ja vaara. Rituaalisen rajanvedon analyysi*. Tampere: Vastapaino.
- Emmers, Ralf. 2016. Securitization. Teoksessa Alan Collins (toim.), *Contemporary Security Studies*. Oxford: Oxford University Press, 168–182.
- Euroopan muuttoliikeverkosto. 2018. *Suomeen tulleet turvapaikanhakijat vuosina 1990–2013*. Saatavilla: <http://www.emn.fi/tilastoja/turvapaikkatilastot/turvapaikanhakijat>. Viitattu 30.9.2018.
- Furseth, Inger. 2018. *Religious complexity in the public sphere: comparing Nordic countries*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Hahto, Kaisa. 2017. “Se tekisi maailmasta kolkon” – ihmisten auttamisen kriminalisointi on kirkolle mahdollon ajatus. *Kaleva* 2.9.2017.
- Heikkinen, Martti. 2007. Uvi: Kirkolla oltava malttia pakolaisasioissa. *Helsingin Sanomat* 21.7.2007.
- Helsingin Sanomat. 2010. Käännyttyt isoäidit saamassa toisen mahdollisuuden. *Helsingin Sanomat* 25.3.2010.
- Heino, Paula. 2008. Turvapaikkaportti on raollaan. *Kirkko ja me* 6/2008.
- Himanan, Jari. 2016. Kallion kirkko aloitti – nyt kirkonkellot soivat Aleppon uhreille ympäri maailmaa. *Iltalehti* 16.10.2016. Saatavilla: https://www.iltalehti.fi/uutiset/2016101622468373_uu.shtml. Viitattu 29.9.2018
- Hokka, Jenni, Valaskivi, Katja, Sumiala, Johanna ja Laakso Suvi. 2013. Suomalaiset sanomalehdet uskonnollisen maiseman tuottajina. *Media & viestintä* 36:2, 6–21.
- Horsti, Karina. 2005. *Vierauden rajat: monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Tampere: Tampereen yliopisto. Saatavilla: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67525/951-44-6423-0.pdf?sequence=1>. Viitattu 10.10.2018.
- Huhta, Ilkka. 2013. Suomen luterilainen kirkko ja julkisen keskustelun murros 1960–luvulla. *Media & viestintä* 36:2, 68–85.
- Ijäs, Johannes. 2007. Thorsilta vahva tuki kirkkojen turvapaikkaoppaalle. *Kotimaa* 9.8.2007.
- Ijäs, Johannes. 2010. Arkkipiispa Leo: Toivottavasti järki voittaa oleskelulupa-asioissa. *Kotimaa* 18.3.2010.
- Ikonen, Tiina. 2015. *Kirkko muukalaisen asialla. Kansainvälinen diakonia Suomen evankelisluterilaisen kirkon hiippakunta- ja keskushallinnossa 1993–2004*. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Isopoussu, Milla-Maria. 2007. Turvapaikka mietityttää kirkkoja. *Kaleva* 9.7.2007.
- Joppke, Christian. 2015. *The secular state under siege: religion and politics in Europe and America*. Cambridge: Polity Press.

- Juusela, Pauli. 2017. Ainakin kymmenen seurakuntaa lukee kielteisiä päätöksiä. *Kirkko ja kaupunki* 6.3.2017. Saatavilla: <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/jo-kymmenen-seurakuntaa-lukee-kieltea-turvapaikkapaatoksia>.
- Karkkola, Minna. 2017. Paperittomien “suojelusta” rangaistus jopa kirkolle? Näin hallitus puuttuu laitomaan auttamiseen. *Uusi Suomi* 31.7.2018.
- Kekkonen, Jukka. 2007. Kirkolle luettava lakia. *Aamulehti* 12.8.2007.
- Knott, Kim. 2014. Interrogating the secular: a spatial approach. Teoksessa Rosemarie van den Breemer, José Casanova ja Trygve Wyller (toim.), *Secular and sacred? The Scandinavian case of religion in human rights, law and public space*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 34–55.
- Koskelainen, Laura. 2007. Kirkko, viimeinen turvapaikka? *Kirkko ja koti* 4/2007.
- Korniloff, Meri ja Laine Marjaana. 2014. Paperittoman lapsen oikeus perusopetukseen. Helsinki: Pakolaisneuvonta ry. Saatavilla: http://www.paperittomat.fi/wp-content/uploads/2014/04/paperittomanlapsen_oikeusperusopetukseen_julkaisu_VALMIS.pdf. Viitattu 3.10.2018.
- Kotimaa. 2007. Turvapaikanhakijoiden ystävät koolla. *Kotimaa* 27.9.2007
- Kotimaisten kielten keskus. 2016. Sanapöytäkirja vuodelta 2016. Saatavilla: https://www.kotus.fi/sanakirjat/kielitoimiston_sanakirja/uudet_sanat/vuoden_sanapoytaminnot/sanapoytintoja_2016. Viitattu 24.3.2019.
- Käyhkö, Hanna. 2007. Arkkipiispa Paarma siirtäisi kieltäytyjät muihin tehtäviin. *Karjalainen* 22.10.2007.
- Laihia, Marja-Liisa. 2008. Mikaelin seurakunnan turvapaikka-seminaarissa kuultua. *Kytkin* (2) 2008, 32–35.
- Lapin Kansa. 2007. Päivi Räsänen puolustaa kirkon oikeutta mielipiteisiin. *Lapin Kansa* 9.9.2007.
- Liakopoulos, Miltos. 2000. Argumentation analysis. Teoksessa Martin W. Bauer ja George Gaskell (toim.), *Qualitative researching with text, image and sound*. Thousand Oaks: Sage, 152–171.
- Loga, Jill, Pyykkönen, Miikka ja Stenvaag Hanne. 2013. Holy territories and hospitality: Nordic exceptionality and national differences of sanctuary incidents. Teoksessa Randy K. Lippert ja Sean Rehaag (toim.), *Sanctuary practices in international perspectives*. New York: Routledge, 121–134.
- Lundby, Knut, Christensen, Henrik Reintoft, Gresaker, Ann Kristin, Lövheim, Mia, Niemelä, Kati, Sjö, Sofia, Mober, Marcus ja Danielsson, Árni Svanur. 2018. Religion and the Media: Continuity, Complexity, and Mediatization. Teoksessa Inger Furseth (toim.), *Religious complexity in the public sphere: comparing Nordic countries*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 193–249.
- Lövheim, Mia, Lindberg, Jonas, Botvar, Pål Ketil, Christensen, Henrik Reintoft, Niemelä, Kati ja Bäckström, Anders. 2018. Teoksessa Inger Furseth (toim.), *Religious complexity in the public sphere: comparing Nordic countries*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 137–191.
- Maahanmuuttovirasto. 2018. Tilastot: kansainvälinen suojelu. 2.7.2018. Saatavilla: <http://tilastot.migri.fi/#applications/23330?start=564&end=564end=575>. Viitattu 3.10.2018.
- Manner, Maria ja Teittinen, Paavo. 2016. Maahanmuuttoviraston työntekijät avautuvat hurjasta kiireestä, joka voi johtaa väärin turvapaikkapäätöksiin – ”Ei ehditä tutkia tapauksia kunnolla”. *Helsingin Sanomat*, 4.9.2016. Saatavilla: <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000002919099.html>. Viitattu 15.2.2018.
- Miettunen, Sari. 2007. Maallinen laki vai omantunnon ohje? *Turun Sanomat* 29.7.2007.
- Mittermaier, Verena. 2009. Refuge in Europe? Church asylum as human rights work in fortress Europe. *Refuge* 26:1, 68–70.
- MTV Uutiset. 2016. Arkkipiispan pakolaispuheista taas eropiikki kirkosta: ”Mäkinen käänsi selän omalle uskonnolle”. *MTV Uutiset* 29.3.2016.

- MV-lehti. 2016. Kun kirkko alkaa piilotella laittomia muslimeja, on kansalaisten aika toimia. *MV-lehti* 29.11.2016.
- Mäkinen, Kari. 2017. *Epäluulosta luottamukseen*. Puhe Kirkon kansainvälisten asioiden foorumilla 24.8.2017. Saatavilla: <http://www.arkkipiispa.fi/epaluulosta-luottamukseen/>. Viitattu 2.9.2018. [Linkki poistunut arkkipiispan vaihdoksen myötä.]
- Mäkinen, Kari ja Lehtinen, Annu. 2018. Suomen turvapaikkapolitiikkaa pitää arvioida uudelleen. *Helsingin Sanomat* 3.2.2018. Saatavilla: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005550846.html?share=19b9baef86255e1dcb25e46fa1c03095>. Viitattu 10.10.2018.
- Niemelä, Kati. 2013. Sanomalehdet uskonnollisen muutoksen edelläkävijöinä. Uskonto pohjoismaisessa lehdistössä 1988–2008. *Media & viestintä* 36:2, 53–67.
- Nieminen, Tommi. 2007. Kovan linjan virasto. *Helsingin Sanomat* 14.10.2007.
- Nykypäivä. 1995. Kirkosta suoja karkotettaville. *Nykypäivä* 5.5.1995.
- Petkoff, Peter. 2015. New worlds and new churches: The Orthodox church(es) and the European Union. Teoksessa Jonathan Chaplin ja Gary Wilton (toim.), *God and the EU: retrieving the Christian inspirations of the European project*. New York: Routledge, 70–88.
- Piispanen, Pertti 1995. Kirkosta suoja karkotettaville. *Nykypäivä* 5.5.1995.
- Rauhan Tervehdys. 2007a. Pieni epäily paikallaan. *Rauhan Tervehdys* 7.6.2007.
- Rauhan Tervehdys. 2007b. Eduskunnasta kannatusta kirkon turvapaikkapolitiikalle. *Rauhan Tervehdys* 11.10.2007.
- Rehaag, Sean. 2009. Bordering on legality: Canadian church sanctuary and the rule of law. *Refuge* 26:1, 43–56
- Sumiala-Seppänen, Johanna. 2005. Pyhän median monet kasvot. Teoksessa Johanna Sumiala-Seppänen (toim.), *Pyhä Media*. Jyväskylä: Atena. 11–24.
- Suomen Ekumeeninen Neuvosto. 2007. *Kirkko turvapaikkana*. Suomen Ekumeenisen Neuvoston julkaisu LXXXII. Saatavilla: http://www.ekumenia.fi/data/liitteet/kirkko_turvapaikkana_2007-2.pdf. Viitattu 10.10.2018.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. 2015. Kirkkoturvakäytäntö seurakunnissa. Saatavilla: [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/21297824E22C9061C22577580028EA55/\\$FILE/Kirkkoturvak%20E4yt%E4nt%20F6%20seurakunnissa%202015.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/21297824E22C9061C22577580028EA55/$FILE/Kirkkoturvak%20E4yt%E4nt%20F6%20seurakunnissa%202015.pdf). Viitattu 6.1.2017.
- Suomen Uutiset. 2016. Meri ihmettelee paperittomille haluttavia palveluita: ”Kielteisen päätöksen saaneiden poistuttava maasta – absurdia, ettei kaikkien tarvitse noudattaa lakia”. *Suomen Uutiset* 1.11.2016.
- Suomen Ekumeeninen Neuvosto. 2015. Kohti inhimillistä ja kunnioittavaa arvopohjaa turvapaikkapolitiikassa. *Suomen Ekumeeninen Neuvosto* 16.12.2015. Saatavilla: http://www.ekumenia.fi/etusivu/ajanthtaista_-_aktuellt/kohti_inhimillista_ja_kunnioittavaa_arvopohjaa_turvapaikkapolitiikassa. Viitattu 10.10.2018.
- Suominen, Anne. 2009. Utlänningsverket går åt kyrkan. *Hufvudsstadsbladet* 9.9.2009.
- Toivanen, Meri. 2008. Mikaelin seurakunnan suojatti Naze Aghai saamassa oleskeluluvan. *Kotimaa* 23.5.2008.
- Tuomikoski, Pekka. 2007. Eduskunnasta kannatusta kirkon turvapaikkapolitiikalle. *Rauhan Tervehdys* 33/2007.
- Ulander, Pekka. 2016. Kirkolla tarkat ohjeet turvapaikkatilanteisiin – mutta onko toiminta laillista? *Suomen Uutiset* 31.3.2016.

Valtioneuvosto. 2015. Hallituksen turvapaikkapoliittinen toimenpideohjelma. Saatavilla: <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1058456/Hallituksen+turvapaikkapoliittinen+toimenpideohjelma+8.12.2015/98990892-c08e-4891-8c23-0d229f1d6099>. Viitattu 26.9.2018.

KIRJOITTAJATIEDOT

TALVIKKI AHONEN

YTM, nuorempi tutkija
Yhteiskuntatieteiden laitos
Itä-Suomen yliopisto
talvikki.ahonen@uef.fi